

բացատրէ Բիւրդլին որ շուկայի ու հացի շահը այնպիսի անհրեւոյթ և միանգամայն իրական զօրութիւն մը է, որուն եթէ երկուքն ալ չը հաւատան, պիտի չըկրնան ապրիլ, և մինչև անգամ անօթութենէ մեռնին. քիւրդը կը հաւատայ կեանքի կորուստին, հացէ զրկուելու կարելիութեանը. շահի անհրաժեշտութիւնը ու անոր պաշտամունքը կը գրտնէ անխուսափելի՝ ու հետևաբար հաւատալի և համոզողական՝ քան բոլոր կրօնների, բարձրագոյն զօրութեանց վերացական ու հայեցողական համոզումները:

Անոնք աչքի առաջ ունենալով ներկային պարզաբանուած ու իրական շահը, այդ կը համարեն հիմնաքար իրենց կրօնական և ազգայնական նոր կասկերու ու բարեկամութեանը: Քաշեցիր հիմնաքարը, բոլոր կառուցուած ուրիշ շէնքերը կը փլին:

Բիւրդերը այժմ մահմետական լինելով մէկտեղ, քրիստոնեայ հին ժամանակներէ և ազգային կապակցութիւններէ մնացած իբր աւանդական սովորութիւն՝ կ'երթան հայկական վանքերը ուխտի, բայց առիթը ներկայանալուն պէս կը կողոպտեն այդ վանքերը. որովհետեւ եկեղեցական սպանները անոնց աչքին խորհրդաւորութիւն մը չեն ներկայացնիր, այլ հարստութիւն: Մոկսի մէջ Առնոս սարի գլխին մի շէնքի պատեր կան, որ աւանդական ուխտավայր մը է հայերու ու քիւրդերու համար: Բայց լեռը ամառներն անգամ ձիւնապատ՝ զարմանալի կը թուի թէ դա ինչ եկեղեցւոյ տեղ է, որու համար հայերը կը պատմեն:

Մոկսի Մէհաուլլահ պէյը որ լաւ գիտէ հայ լեզուն ու գրականութիւնը, հետեւի է հայ ազգի ու կրօնի ուսումնասիրութեանը, այս առթիւ կ'ըսէր:

Այդ բերդը կամ եկեղեցին ոչ այժմեայ հայերունն է, և ոչ այժմեայ քրդերունը, այլ այն ժամանակուայ հայերուն՝ որ քիւրդը քիւրդ մնալով, Հայ էր: Երկուքի ուխտատեղի լինելու պատճառը, երկուքի պատերազմական ապաստանարանի վայրը լինելն է: